DOI:10.17951/k.2016.23.2.195

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA
VOL. XXIII, 2 SECTIO K 2016

Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

PAWEŁ MALENDOWICZ

Marsz Niepodległości, czyli inna Europa jest możliwa

The Independence March, that is other Europe is possible

ABSTRAKT

Marsz Niepodległości jest manifestacją organizowaną w Warszawie corocznie 11 listopada. Biorą w nim udział przedstawiciele organizacji politycznych, społecznych i kibice sportowi. Gromadzi kilkadziesiąt tysięcy sympatyków. Jego uczestnicy głoszą hasła patriotyczne i nacjonalistyczne. Marsz jest przejawem wizji innej Polski i innej Europy, opartej na państwach jednolitych narodowo i kulturowo. Jego uczestnicy opowiadają się przeciwko Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: nacjonalizm, Marsz Niepodległości, ruch społeczny

Corocznie 11 listopada w Warszawie odbywa się Marsz Niepodległości. Okazją do jego organizacji jest Święto Niepodległości, ustanowione jeszcze przed II wojną światową, nieobchodzone w Polsce Ludowej, przywrócone po 1989 r. Upamiętnia ono odzyskanie niepodległości przez Polskę w 1918 r. po okresie zaborów. Marsz Niepodległości jest wydarzeniem, które wzbudza emocje wśród jego uczestników oraz jego przeciwników. Ci upatrują w nim publiczne propagowanie postulatów nacjonalistycznych, antyunijnych, antykomunistycznych, homofobicznych, antyliberalnych, a nawet antydemokratycznych. Marsz mobilizuje policję do wzmożenia działań w zakresie porządku publicznego, środki masowego przekazu do aktywności informacyjnej i polityków do manifestowania swoich przekonań.

Jakie jest rzeczywiste przesłanie Marszu Niepodległości? Kto w nim uczestniczy? Jaki jest stosunek jego uczestników do problemów współczesnej Polski i jaką wizję przyszłości Europy propagują jego organizatorzy i goście? Odpowiedź na te pytania była możliwa przez bezpośrednie uczestnictwo w Marszu Niepodległości

w 2015 r. Nakierowanie obserwacji na konkretne zjawiska i procesy, które miały miejsce w dniu Marszu oraz w czasie bezpośrednio przed i po nim, umożliwiło analizę wolną od wpływu opinii przekazywanych w telewizji, serwisach internetowych i prasie drukowanej. Poparta została ona analizą dokumentów stowarzyszeń i partii politycznych uczestniczących w Marszu, wywiadami przeprowadzonymi z polskimi nacjonalistami i członkami partii nacjonalistycznych z innych państw europejskich, a także wiedzą o środowiskach subkulturowych i młodzieżowym ruchu kontestacyjnym. W procesie analizy i wnioskowania istotna była systematyzacja wiedzy z zakresu historycznych źródeł polskiej myśli politycznej, jej współczesnego wymiaru, a także samego ruchu odwołującego się do idei narodowej, funkcjonującego zarówno na początku XX w., jak i na przełomie XX i XXI w. Publikacje takich autorów, jak Ewa Maj [Maj 2008; 2010] i Czesław Maj [Maj, Maj 2007], Grzegorz Tokarz [Tokarz 2002], Bogumił Grott [Grott 2010; 2015; Grott, Grott 2012], Jarosław Tomasiewicz [Tomasiewicz 2003], Arkadiusz Meller i Grzegorz Radomski [Meller, Radomski 2014], okazały się tymi, które stanowiły podstawę do zrozumienia celów, przyczyn i kontekstu kształtowania się oraz rozwoju idei narodu i państwa narodowego, zarówno w ujęciu historycznym, jak i współczesnym. Dzięki holistycznemu ujęciu zagadnienia możliwa stała się zatem refleksja, która prowadzi do wniosków innych niż te, które dominują w uproszczonym przekazie medialnym, a także realizacja prognostycznej funkcji nauki.

ORGANIZACJA I PRZESŁANIE MARSZU NIEPODLEGŁOŚCI

Pierwszy Marsz Niepodległości, który miał wymiar ogólnopolski, odbył się w 2010 r. w Warszawie. Wcześniej marsze miały charakter lokalny i odbywały się w ramach obchodów Święta Niepodległości w miastach i gminach, corocznie 11 listopada. Dopiero jednak od 2010 r. Młodzież Wszechpolska i Obóz Narodowo-Radykalny, a rok później Stowarzyszenie Marsz Niepodległości podjęły się organizacji Marszu, który stał się wydarzeniem przyciągającym uczestników z całego kraju i zagranicy. Przedsięwzięcie to stało się także wydarzeniem, które chętnie relacjonowały środki masowego przekazu. A to za sprawą incydentów i zamieszek, które miały miejsce już podczas pierwszej edycji. W 2010 r. policja zatrzymała przeciwnika manifestowania postaw nacjonalistycznych Roberta Biedronia, działacza ruchu LGBT. W 2011 r. doszło do zamieszek z udziałem anarchistów, również przybyłych z Niemiec, i bójek z uczestnikami ruchu narodowego, a także do spalenia samochodu transmisyjnego TVN. W 2012 r. Marsz odbył się pod hasłem „Odzyskajmy Polskę". Na zakończenie wydarzenia ogłoszono powstanie Ruchu Narodowego, tzn. ruchu społecznego, skupiającego działaczy organizacji narodowych, którego celem ma być wywieranie wpływu na politykę. Ogłoszono też utworzenie Straży Marszu Niepodległości, której zadaniem stała się ochrona uczestników Marszu i pilnowanie porządku. W 2013 r. odbył się kolejny Marsz

Niepodległości, którego motto brzmiało: „Idzie nowe pokolenie!". Wówczas doszło do ataku na anarchistyczny squat Przychodnia i Ambasadę Federacji Rosyjskiej, którą obrzucono petardami i racami, co odnotowały media nie tylko polskie. Do zamieszek między demonstrantami a policją doszło też w 2014 r. [*Historia Marszu Niepodległości*].

Marsz Niepodległości w 2015 r. obył się bez istotnych zakłóceń porządku publicznego. Uczestniczyli w nim politycy Ruchu Narodowego, ruchu Kukiz'15, a także politycy mniejszych partii politycznych o programach odwołujących się do idei narodowej. W Marszu brali udział kombatanci, duchowni, rodziny z dziećmi, ale przede wszystkim członkowie regionalnych brygad Obozu Narodowo-Radykalnego, członkowie Młodzieży Wszechpolskiej oraz autonomicznych grup nacjonalistycznych, jak np. Narodowy Sochaczew, Narodowe Świnoujście, Narodowy Piątek, Narodowy Rzeszów itp. Uczestniczyli w nim kibice drużyn sportowych, w tym przede wszystkim klubów piłkarskich, m.in.: Widzewa Łódź, ŁKS, GKS Katowice, Legii Warszawa, Zawiszy Bydgoszcz, Górnika Wałbrzych, Cracovii. Nie sposób jednak ustalić dokładnych liczb oraz ilościowych proporcji dla poszczególnych kategorii uczestników Marszu.

Hasłem Marszu było: „Polska dla Polaków, Polacy dla Polski". Takie też było jego przesłanie, które przejawiało się w deklarowaniu i manifestowaniu jedności narodowej, postaw patriotycznych, dążności do zachowania politycznej i gospodarczej suwerenności państwa oraz niechęci wobec imigrantów, Unii Europejskiej, niektórych środków przekazu, liberalizmu ideowego i obyczajowego, a także neoliberalizmu ekonomicznego. Taki przekaz miały hasła umieszczone na sztandarach niesionych przez manifestantów lub wykrzykiwane przez demonstrujących:

– „Nie tęczowa, nie laicka, tylko Polska katolicka",
– „Nie laicka, nie czerwona, tylko Polska narodowa",
– „Witajcie w piekle zbłąkane owieczki – Jan III Sobieski",
– „Raz sierpem, raz młotem, czerwoną hołotę",
– „Wielka Polska z Wilnem i Lwowem",
– „Jebać TVN".

Podobnie jak w poprzednich marszach i w tym udział wzięli goście zagraniczni, reprezentujący nacjonalistyczne ruchy i partie polityczne, m.in. z Węgier i Włoch.

Dla porządku należy uzupełnić, że konkurencyjną manifestację dla Marszu organizowanego w Warszawie, we Wrocławiu zainicjowało Narodowe Odrodzenie Polski (NOP). To jedno z najważniejszych ugrupowań politycznych o programie nacjonalistycznym w Polsce, zarówno pod względem jego współczesnej historii, aktywności krajowej i międzynarodowej, liczebności i działalności propagandowo-informacyjnej. Demonstrację zorganizowaną przez NOP nazwano Marszem Patriotów. Marsz ten w 2015 r. odbył się po raz szósty. Zgromadził znacznie mniejszą liczbę uczestników, którymi byli przede wszystkim sympatycy NOP.

OBÓZ NARODOWO-RADYKALNY I JEGO SOJUSZNICY

Wśród organizacji reprezentowanych w Marszu Niepodległości w Warszawie znalazły się brygady Obozu Narodowo-Radykalnego (ONR). To ruch będący współorganizatorem Marszu, który odwołuje się do takich wartości, jak: Bóg, honor, ojczyzna, rodzina, tradycja i przyjaźń. Nie dąży do zbudowania partii politycznej, uzasadniając to niechęcią wobec „oligarchicznych rozgrywek parlamentarnych". W swojej charakterystyce ONR głosi: „Zamiast przepychanek międzypartyjnych i obiecywania wyborcom gruszek na wierzbie, preferujemy narodowy aktywizm. […] Jesteśmy Narodowcami XXI wieku, więc naszym celem nie jest historycyzm czy sentymentalizm, ale ciągły rozwój i praca nad odrodzeniem wartości narodowych i katolickich. Nie chcemy stać z boku i narzekać – chcemy brać sprawy w swoje ręce" [*Czym jest ONR?*]. *Deklaracja ideowa* ONR również jest przepełniona hasłami odwołującymi się do wartości narodowych, idei Wielkiej Polski, potrzeby pracy wychowawczo-ideowej, negacji demokracji liberalnej i totalitaryzmu, apoteozy chrześcijaństwa jako religii objawionej, krytyki oświeceniowej ideologii praw człowieka. Ponadto ONR opowiedział się za „koncepcją Narodu organicznego i hierarchicznie zorganizowanego, w przeciwieństwie do zmitologizowanego dziś egalitaryzmu, który przyniósł rozkład tradycyjnych wspólnot i naturalnego porządku", za zwróceniem „rodzinie, jako najcenniejszej części narodowej wspólnoty, jej podstawowych praw i wyłączności w decydowaniu o wychowaniu jej najmłodszych członków", przeciwko zrównywaniu związków homoseksualnych z prawami rodzin, za ułożeniem „stosunków z innymi nacjami wyłącznie poprzez prymat interesów Narodu i Państwa Polskiego, a nie państw obcych, międzynarodowych zrzeszeń i organizacji", przeciwko modelowi multikulturowości społeczeństw Europy [*Deklaracja ideowa Obozu Narodowo-Radykalnego*].

Obok ONR wśród struktur organizujących Marsz należy wymienić Młodzież Wszechpolską (MW). Nazywa się ona „ideowym spadkobiercą najlepszych tradycji Obozu Narodowego, przede wszystkim myśli politycznej Romana Dmowskiego oraz innych twórców idei narodowej". Naród uznaje za wartość najwyższą o charakterze doczesnym, w hierarchii aksjologicznej sytuowana jest ona zaraz po wartości Boga, który jest celem ostatecznym człowieka. Doceniając rolę Kościoła katolickiego w tworzeniu i wzmacnianiu tożsamości narodowej, MW zmierza do odnowy moralnej i narodowej młodego pokolenia, wrogo odnosząc się do liberalizmu, tolerancji i relatywizmu. Dąży do zbudowania „katolickiego państwa narodu polskiego, państwa stanowiącego filar europejskiej cywilizacji łacińskiej" [*Deklaracja ideowa*, *Młodzież Wszechpolska* 1989]. MW z założenia jest organizacją ekspansywną i nastawioną na aktywizowanie narodowej części życia politycznego. Jej cechą jest łączenie tradycyjnie rozumianej wszechpolskości z wysokim uwrażliwieniem na sprawy narodowe i ochronę polskości [Maj, Maj 2007: 144–145].

W Marszu 2015 r., jak również w marszach minionych lat, uczestniczyły grupy nacjonalistyczne o charakterze autonomicznym, niezależne od partii politycznych.

Nacjonalistów działających w ten sposób łączy wspólna idea, a nie program. Przykładem jednej z nich jest grupa Narodowy Rzeszów, która współpracuje z Brygadą Podkarpacką ONR. Dla nacjonalistów z Rzeszowa naród stanowi „rodzinę rodzin", „jest najwyższym typem szerszej wspólnoty ludzkiej, w której uczestniczy człowiek. Konsekwencje udziału w tej grupie są dla człowieka niesłychanie istotne, podobnie jak siła związku emocjonalnego z taką wspólnotą". W wywiadzie dla autora niniejszego artykułu, przeprowadzonym jeszcze w 2014 r., uczestnik Narodowego Rzeszowa uznał, że zagrożeniem dla narodów Europy jest „unia brukselska" zwana „unią europejską". Jego zdaniem „establishment polityczny i medialny" każdego przeciwnika Unii stara się stygmatyzować jako przeciwnika Europy. „Tymczasem jest zupełnie odwrotnie. Dlaczego? Uprzednio trzeba sobie uświadomić, że Europa to nie tylko zbiór państw zmieszczonych w konkretnych granicach geograficznych. To zdecydowanie coś więcej, a więc ponad tysiącletnia historia ludów i narodów, które wyrosły tutaj na gruzach dawnego Imperium Rzymskiego". Unia Europejska godzi w prawo samostanowienia i pokojowej współpracy między narodami na zasadach ustalonych między sobą. Przyczyną tego jest scentralizowany i biurokratyczny, sprzeczny wewnątrz system. Stąd im dłuższa trwałość Unii, tym większa destrukcja narodów europejskich. Unia „podważa bowiem w aspekcie aksjologicznym cały fundament, na którym opiera się Europa i jej narody. Tworzy alternatywną historię kontynentu, która zaczęła się w latach 50. ubiegłego stulecia, rysując wytworzony następnie międzynarodowy twór polityczny jako gwarant dobrobytu i pokoju publicznego na kontynencie. Udało jej się to także poprzez niemal sakralizację tzw. praw człowieka, jako nowego ideologicznego centrum oraz coraz bardziej agresywną poprawność polityczną, której kształt nadało pokolenie '68 i reprezentanci Nowej Lewicy. Ten dyktat obu ideowych filarów UE zaprowadził kontynent i debatę publiczną do tego miejsca, że każdy kto je kwestionuje otrzymuje łatkę »wroga Europy«" [*Wywiad z Narodowy Rzeszów*].

Wśród gości z zagranicy w Marszu uczestniczyli węgierscy nacjonaliści z partii Jobbik (Ruch na rzecz Lepszych Węgier). Na jej czele stoi Gábor Vona. Jobbik stanowi poważną siłę polityczną na Węgrzech, jest bowiem partią reprezentowaną w parlamencie krajowym i europejskim. Nie jest partią antysystemową, ani oficjalnie antyestablishmentową [Gołębiewska 2014: 121]. Jobbik zanegował procesy przemian politycznych na Węgrzech po 1990 r. Wiązały się one z dominacją zasad globalizmu, liberalizmu i otwartego społeczeństwa, które niszczyły tradycyjne wspólnoty, w tym naród. Partia odrzuca integrację europejską na zasadach właściwych Unii, która ogranicza niepodległość państwa, odrzuca zasady prowadzące do zwiększania dysproporcji materialnych między bogatymi i biednymi, które są symbolem prymatu prywatnych interesów gospodarczych nad interesami społecznymi, doprowadziły do wyprzedaży gospodarki, tragicznej sytuacji demograficznej w państwie, tragicznego stanu psychicznego i zdrowotnego narodu oraz zniszczenia środowiska. Projektując przyszłość Węgier i Europy, Jobbik odwołuje się do wartości konserwatywnych oraz metod radykalnych partii narodowo-chrześcijańskich [*Oświadczenie założycielskie, Jobbik* 2003].

Gośćmi Marszu byli także włoscy nacjonaliści z Forza Nuova (Nowa Siła). W *Programie politycznym* partia ta odwołuje się do koncepcji Europy składającej się z ojczyzn wyodrębnionych na podstawie kryterium jednorodności kultury i tradycji. Forza Nuova głosi, że Europa winna wrócić do bycia nośnikiem kultury, wartości i pokoju na świecie. Nowa Europa Narodów powinna być zbudowana konfederacyjnie na podstawie wolnego porozumienia narodów, naturalnej równowagi sił, przyjaźni oraz bliskości kulturowej i historycznej. Unia Europejska jest natomiast uznawana za organizację zbudowaną ponadnarodowo, opierającą się na wartościach zniekształconych, materialistycznych i zaprzeczających tożsamości narodów w imię finansowego totalitaryzmu [*Programma politico „Per Uno Stato Nuovo", Forza Nuova*]. Według Forza Nuova, ideą spajającą Europę może być chrześcijaństwo oczyszczone z naleciałości liberalizmu i demokratyzacji. Etyka miłości, Bożego ładu i porządku jest kluczem do odbudowy Europy [Fiore, Rotatori 2015].

MUZYKA MARSZOWA

Jeszcze przed rozpoczęciem manifestacji w rejonie Ronda Dmowskiego w Warszawie, gdzie Marsz się rozpoczął, wystąpił z krótkim repertuarem Basti – polski raper, którego teksty odwołują się do idei nacjonalistycznej. Muzyka Bastiego, której nie można odmówić walorów właściwych rapowi, porwała zgromadzonych słuchaczy. Dotyczyło to szczególnie utworu *Mam już dość*, którego tekst warto przytoczyć w obszernym fragmencie i w oryginalnym brzmieniu, choćby z uwagi na specyfikę treści młodzieżowej kontestacji, motywowanej ideą nacjonalizmu:

Mam już dość – tych zakłamanych mord polityków,
Tych farbowanych lisów, tych sprzedawczyków,
Mam już dość – tych pustych obietnic bez liku,
Sztucznego kryzysu, ciągłego braku kwitu,
Mam już dość – mediów głównego nurtu,
Promowania absurdów, prania mózgów,
Mam już dość – szczuk, lisów, wojewódzkich, baumanów,
Całego pedałenu i reszty mitomanów,
Mam już dość – pierdolenia, że nie idziemy na przód (sic!),
I stawiania nam za wzór rozwoju pederastów,
Mam już dość – ciągłej walki o byt, pytań jak tu żyć,
Trzeba wyjść na ulicę, zrobić dym!
Mam już dość – udawania, że ludzie są tu szczęśliwi,
Zamiatania pod dywan każdej ludzkiej krzywdy,
Mam już dość – udawania, że nie było Magdalenki,
Budowania wokół bolka legendy,
Mam już dość – Polski, gdzie Polak to zero,

Bo zgodnie z układem między sobą kraj dzielą,
Mam już dość – tego, że wszyscy o tym wiedzą,
A mimo to grzecznie na dupach siedzą.
Mam już dość – udawania, że jesteśmy wolni,
Mam już dość – chorej, postkomunistycznej Polski,
Mam już dość – braku perspektyw na jakiekolwiek jutro,
Mam już dość – gadania o tym, że na zmiany jest za późno!
Mam już dość, mam już dość [Basti (A)].

Tym tekstem Basti wyraził gniew subkulturowy, przejawiający się w specyficznej formie językowej i poziomie emocji. To odrzucenie ćwierćwiecza przemian politycznych, gospodarczych i kulturowych w Polsce po 1989 r. przez młodych ludzi, często urodzonych po tym roku. Niemniej jednak to autentyczny głos części młodego pokolenia, które nie ma poczucia upodmiotowienia i nie widzi perspektyw na przyszłość w kraju, który w przekazach medialnych jawi się jako państwo skłóconych elit politycznych, interesujących się dobrem wspólnym tylko w okresach kampanii wyborczych. To odrzucenie Polski zawłaszczonej przez elity polityczne wyrosłe z Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, ale i NSZZ Solidarność. To wreszcie bunt generacyjny i postawa kontrakulturacyjna pokolenia wchodzącego w dorosłość, skierowana przeciwko dominującym wzorom kulturowym, liberalnym obyczajowo oraz niezgodnym z nauką i treściami wychowawczymi pokolenia rodziców młodych uczestników Marszu i słuchaczy Bastiego.

Muzyka Bastiego to tęsknota za wartościami innymi niż te, które niesie neoliberalna globalizacja. To tęsknota za przywróceniem innej hierarchii wartości, w której dominować będzie siła i tężyzna fizyczna, a także siła Polski jako mocarstwa, którego granice obejmują być może Lwów. W teledysku utworu *Mam już dość* Basti występuje w koszulce z napisem „Polski Lwów". Pozostałe hasła pojawiające się w nim to m.in.: „Honor", „Śmierć wrogom Ojczyzny", „Obóz Narodowo-Radykalny", symbol Polski Walczącej [Basti (B)]. Inne teksty utworów Bastiego składają się na utwory propagujące idee patriotyzmu i historii Polski, dotyczą dziejów Żołnierzy Wyklętych, przekłamań w nazewnictwie obozów zagłady, obchodów Święta Niepodległości, niechęci wobec imigrantów i islamizacji, wrogości wobec Ukraińców i „banderowców", a także elit politycznych odpowiedzialnych za przemiany w kraju w minionym ćwierćwieczu.

Muzyka, w tym muzyka narodowa, może być instrumentem wpływu politycznego. Biorąc pod uwagę możliwości i metody wykorzystywania muzyki w funkcji stymulatora korzystnych obiektywnie dla zbiorowości działań, jak również posługiwania się muzyką dla osiągnięcia rezultatów, które mogą być lub nie są zgodne z interesem wikłanej w praktyki muzyczne zbiorowości, Iwona Massaka wyróżniła kilka funkcji muzyki w kontekście jej sprawczości politycznej:

– funkcja emblematyczna – realizowana wtedy, gdy twórczość muzyczna wyraża cechy indywidualne struktury (np. grupy społecznej, narodu) i obszaru (regionu), w którym powstała, o wartości autoidentyfikacyjnej;

- funkcja afirmacji i legitymacji władzy – muzyka buduje prestiż władców i dekoruje działania władcze;
- funkcja integracyjna – realizowana, gdy praktyki muzyczne są aktami przywiązania do określonej formacji i zbiorowo wyznawanego światopoglądu, to swoista w formie deklaracja przynależności do określonej struktury społecznej i wspólny wyraz poglądów;
- funkcja dyscyplinująca – muzyka staje się koordynatorem działań zbiorowych, nadając im odpowiedni rytm;
- funkcja pobudzająco-mobilizująca – określone gatunki muzyczne, jak np. marsz, hymn czy protest song, pobudzają byty zbiorowe do zachowania jedności w staraniu o zachowanie istniejącego porządku lub o jego zmianę w pożądanym kierunku;
- funkcja eskapistyczna – muzyka staje się azylem politycznym, a w momentach zagrożenia sprzyja wytwarzaniu poczucia wspólnoty i bezpieczeństwa [Massaka 2009: 413–415].

Dla młodzieży nacjonalistycznej muzyka, zwłaszcza odtwarzana publicznie podczas imprez masowych, jest zbiorowym azylem politycznym. Jest emblematem przypisywanym narodowi, a częściej młodzieży nacjonalistycznej. Nie buduje prestiżu władców „demoliberalnych", ale prestiż antenatów nacjonalizmu i jej wykonawców, którzy w chwili wystąpienia publicznego pełnią rolę liderów politycznych. Integruje słuchaczy, spajając ich myśli, zachowania i postawy wspólnotą poglądów na przeszłość, teraźniejszość i przyszłość. Koordynuje ich działania oraz mobilizuje do nowych akcji.

JAROCIN I WARSZAWA – OD LEWA DO PRAWA

Błędem byłoby sprowadzanie analizy uczestnictwa w Marszu Niepodległości do organizacji, takich jak Obóz Narodowo-Radykalny, Młodzież Wszechpolska albo grupy niezależnych nacjonalistów. Nie byłoby poprawne, gdyby analizę taką sprowadzić wyłącznie do deskrypcji młodych ludzi, których porywa muzyka Bastiego, Ptaka, czy też Irydionu – zespołów reprezentujących różne gatunki muzyczne, ale propagujących treści narodowe. Uproszczeniem byłoby wreszcie analizowanie Marszu Niepodległości jako manifestacji, w której uczestniczą wyłącznie ludzie pragnący w podniosłej atmosferze narodowego święta zademonstrować postawy patriotyczne. W Marszu uczestniczyły bowiem również grupy kibiców, których poza sympatiami dla swoich klubów połączyła wspólna manifestacja.

W październiku 2015 r. witryna Kibice.net zamieściła zaproszenie do udziału w Marszu, które podpisał prezes Stowarzyszenia Marsz Niepodległości:

> Przyjaciele! Sytuacja w Europie jest dziś szczególnie trudna. Obserwujemy inwazję imigrantów na nasz kontynent. Głównie młodych, agresywnych mężczyzn wywodzących się z wrogiej nam cywilizacji. Dla naszej Ojczyzny także jest to wyzwanie, które będzie

decydować o kształcie naszego społeczeństwa na długie dziesięciolecia. Wyzwanie to przerasta skompromitowany polskojęzyczny rząd. Ewa Kopacz i Platforma Obywatelska zdradziła naszych sojuszników z grupy Wyszechradzkiej i zgodziła się przyjąć imigrantów z krajów arabskich.

Jako obywatele musimy działać! […]

Pamiętajcie przyjaciele, że Idea Marszu Niepodległości jest własnością wszystkich polskich patriotów! Niezależnie od tego z jakiego środowiska jesteś! Niezależnie jakie tradycje polityczne wyznajesz! Serdecznie zapraszam Cię 11 listopada na Marsz Niepodległości do Warszawy! [Tumanowicz 2015].

Kibice polskich klubów, głównie piłkarskich, zjechali do Warszawy, aby zamanifestować swoją przynależność klubową i narodową. Ich udział w tym zgromadzeniu można porównać do zlotów młodych ludzi związanych z młodzieżowymi subkulturami, jak: punki, skinheadzi, metalowcy, rastafarianie, organizowanych przed laty w Jarocinie. Nie chodzi jednak o podobieństwo ideowe, o porównywanie ich poglądów, które są różne, a w pewnych punktach przeciwstawne, ale o analogię procesu ideowego kształtowania pokoleń.

W latach 80. XX w. młodzi ludzie kilkuosobowymi grupami przyjeżdżali na festiwal w Jarocinie. W swoich miastach i wsiach czuli się wyalienowani od większości młodzieży, która akceptowała dominujące wzorce kulturowe. W Jarocinie natomiast czuli, że są znaczącą i silną wspólnotą. Jeśli przeprowadzić analogię Jarocina do Warszawy pod względem analizy zgromadzenia ludzi wyrażających postawy kontestatorskie, to być może jest i tak współcześnie. Do Warszawy zjeżdżają ludzie, którzy kontestują rzeczywistość polityczną Trzeciej Rzeczypospolitej, jak niegdyś do Jarocina przyjeżdżali ci, którzy kontestowali Polskę Ludową. Jeśli uznać taką analogię za przesłankę rozważań o konsekwencjach przemian pokoleniowych, a następnie przemian w kształtowaniu się postaw politycznych Polaków, to uzasadnione jest mówienie o doniosłości Marszu, jako symbolu tych przemian. Otóż młodzież pokolenia Jarocina w życiu dorosłym zaakceptowała zasady właściwe demokratycznemu państwu będącemu członkiem Unii Europejskiej albo stała się biernym wyrazicielem postaw apolitycznych, albo też wybierała partie sceptyczne wobec Unii Europejskiej i antyestablishmentowe, ale nie radykalne i nie ekstremistyczne. Natomiast pokolenie Marszu Niepodległości kieruje się ku ugrupowaniom nacjonalistycznym i radykalnie antyunijnym. Jeśli zatem Jarocin jest symbolem ewolucji światopoglądów młodych ludzi w kierunku (umownie i kontekstowo) lewym, to Warszawa jest symbolem ewolucji w prawo.

AKCJA – REAKCJA

Kilkadziesiąt tysięcy uczestników Marszu to reakcja na hedonizm, konsumpcjonizm i materializm młodego pokolenia Polaków, a szerzej czasów współczesnych, albo reakcja na bierną apolityczność pokolenia „Przystanków Woodstock", związane-

go z ideą Jerzego Owsiaka „róbta co chceta". I choć „Przystanki" gromadzą większą liczbę uczestników niż Marsz Niepodległości, to nie one, jak niegdyś Jarocin, są siłą polityczną o charakterze kontestatorskim, ale jest nią „Marsz". Siłę tę wzmacniają bowiem bezpośrednie czynniki, jak np. imigracja, poczucie zagrożenia ze strony innych kultur, bezrobocie i niskie zarobki, utrwalające się przestrzenie pokoleniowej biedy, poczucie uprzedmiotowienia zamiast upodmiotowienia, poczucie braku wpływu na swój los i wreszcie poczucie wyalienowania oraz wrogość wobec elit społecznych, politycznych i finansowych. Czy zatem „Marsz", interpretowany jako akcja, wpłynie bezpośrednio na reakcję jego ideowych przeciwników?

Jeśli przyjąć, że Marsz Niepodległości stanowi prospektywny ruch, charakteryzowany przez konfliktowe działanie zbiorowe, gęste sieci nieformalne i tożsamość zbiorową [Porta, Diani 2009: 23–26], to reakcją nań powinna być kontrakcja ruchu socjaldemokratycznego lub radykalnie lewicowego. Hasła tych ostatnich nie znajdują jednak aliantów i fanatycznych entuzjastów, jak to jest z hasłami Marszu. Inercyjne społeczeństwo, apatyczne, a nie obywatelsko aktywne, to cecha zbiorowości, którą łatwo jest sterować – i nie jest ważne, kto jest sternikiem. Wówczas realizowana jest wizja przyszłości tych, którzy w bezładzie tworzą ład, a wśród bezsilnych są silnymi. Owymi silnymi mogą się stać liderzy struktur organizacyjnych i uczestniczących w Marszu, a także elity ich potencjalnych przeciwników, jak również wszyscy ci, którzy pod pretekstem przywracania ładu i porządku zechcą wykorzystać Marsz do swoich celów politycznych.

Jeśli jednak założyć, że Marsz to kategoria analityczna właściwa subkulturom młodzieżowym, to i w tym wypadku można wnioskować, że nie powoduje on reakcji współczesnych subkultur. Młodzieżowa kontestacja została zdominowana bowiem przez ruchy emo, gotów i hipstersów. Marsz 2015 r. nie był „polem bitwy" między subkulturami, jak niegdyś Jarocin. Współcześnie dominujące subkultury nie mają charakteru politycznego. Nie stanowią zatem o naturalnej równowadze wśród nich, jaką można było obserwować jeszcze w ostatniej dekadzie XX w. W kolejnym dziesięcioleciu jednak nastąpiła wyraźna dominacja ruchów młodzieżowych apolitycznych albo niepolitycznych, w następnej zaś przewodnictwo w aktywnym ruchu młodzieżowym zdobyli ci młodzi ludzie, którzy współtworzą Marsz Niepodległości.

ZAKOŃCZENIE

Organizowany corocznie w Warszawie Marsz Niepodległości jest symbolicznym przejawem zmian w kierunkach i sposobach myślenia politycznego. Jego uczestnicy stanowią ruch, który jest bezalternatywny w kontekście jego radykalizmu o charakterze politycznym. Są także ruchem aktywnym wśród młodzieży, który jednak różni się tym od ruchu pokolenia festiwalu w Jarocinie, że nie znajduje aktywnego i kontratakującego przeciwnika.

Marsz Niepodległości reprezentuje wizję innej Polski – kulturowo i narodowo jednolitej, antyglobalizacyjnej, antyunijnej i upodmiotowionej na arenie międzynarodowej. Jest zagrożeniem dla integracji europejskiej opartej na zasadach właściwych Unii Europejskiej, wielokulturowości, przemieszaniu etnicznym, prawach człowieka, laickości, zaniku państw narodowych oraz dominacji pozapolskich ośrodków władczych. Marsz proponuje jednak alternatywę – Europę jednorodnych kulturowo i suwerennych państw. Jest antyunijny, ale argumentuje, że inna Europa jest możliwa.

BIBLIOGRAFIA

Basti, A. *Mam już dość*, http://www.tekstowo.pl/piosenka,basti,mam_juz_dosc.html (dostęp: 25.11.2015).

Basti, B. *Mam już dość*, https://www.youtube.com/watch?v=CB7kfQ1_YVA (dostęp: 25.11.2015).

Czym jest ONR?, https://www.onr.com.pl/czym-jest-onr/ (dostęp: 12.11.2015).

Deklaracja ideowa Obozu Narodowo-Radykalnego, https://www.onr.com.pl/deklaracja-ideowa/ (dostęp: 12.11.2015).

Deklaracja ideowa, Młodzież Wszechpolska 1989, https://mw.org.pl/about/deklaracja-ideowa/ (dostęp: 27.11.2015).

Della Porta, D., Diani, M. 2009. *Ruchy społeczne. Wprowadzenie*, Wydawnictwo UJ, Kraków.

Fiore, R., Rotatori, N. 2015. *List wysłany do autora przez Nicolò Rotatori (Forza Nuova)* (13.04.2015).

Gołębiewska, I. 2014. *Analiza komparatystyczna współczesnego nacjonalizmu państw Europy Środkowo -Wschodniej i Zachodniej*, „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem", 36, nr 2.

Grott, B. (red.) 2010. *Różne oblicza nacjonalizmów. Polityka – religia – etos*, Nomos, Kraków.

Grott, B. 2015. *Dylematy polskiego nacjonalizmu. Powrót do tradycji czy przebudowa narodowego ducha*, Wydawnictwo von Borowiecky, Warszawa.

Grott, B., Grott, O. (red.) 2012. *Nacjonalizmy różnych narodów. Perspektywa politologiczno-religioznawcza*, Księgarnia Akademicka, Kraków.

Historia Marszu Niepodległości, https://marszniepodleglosci.pl/historia-marszu-niepodleglosci/ (dostęp: 12.11.2015).

Maj, Cz., Maj, E. 2007. *Narodowe ugrupowania polityczne w Polsce 1989–2001*, Wydawnictwo UMCS, Lublin.

Maj, E. 2008. *Myśl narodowa i nacjonalistyczna*, [w:] *Myśl polityczna w Polsce po 1989 roku. Wybrane nurty ideowe*, E. Maj, A. Wójcik (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin.

Maj, E. 2010. *Wielonurtowość myśli nacjonalistycznej w Polsce współczesnej*, [w:] *Idee w procesie kształtowania współczesnej rzeczywistości polskiej. Nacjonalizm*, E. Maj, M. Mikołajczyk, M. Śliwa (red.), Wydawnictwo UP, Kraków.

Massaka, I. 2009. *Muzyka jako instrument wpływu politycznego*, Wydawnictwo Ibidem, Łódź.

Meller, A., Radomski, G. 2014. *Nacjonalista, radykał czy ekstremista? Publicystyka Adama Gmurczyka – lidera Narodowego Odrodzenia Polski (1994–2005)*, „Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne", Vol. 41.

Oświadczenie założycielskie, *Jobbik* 2003, http://jobbik.hu/jobbikrol/alapito-nyilatkozat (dostęp: 20.05.2015).

Programmapolitico „Per Uno StatoNuovo", Forza Nuova, http://www.forzanuova.eu/ (dostęp: 10.12.2014).

Tokarz, G. 2002. *Ruch narodowy w Polsce w latach 1989–1997*, Wydawnictwo UWr, Wrocław.

Tomasiewicz, J. 2003. *Ugrupowania neoendeckie w III Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Tumanowicz, W. 2015. *Przyjaciele!*, http://www.kibice.net/forum/viewtopic.php?f=1&t=30728 (dostęp: 27.11.2015).

Wywiad z uczestnikiem grupy Narodowy Rzeszów (nazwisko do wiadomości autora) w korespondencji z autorem (21.04.2014–01.06.2014).

THE INDEPENDENCE MARCH, THAT IS OTHER EUROPE IS POSSIBLE

Abstract: The Independence March is a demonstration organized in Warsaw on the 11th of November every year. The representatives of political and social organizations, and sports fans participate in this event. It attracts several thousand supporters. Its participants utter political and nationalist statements. The March is the manifestation of the vision of other Poland and other Europe, which is based on ethnically and culturally homogenous states. Its participants are opposed to the European Union.

Keywords: nationalism, the Independence March, a social movement

BIOGRAM

Paweł Malendowicz, doktor habilitowany nauk społecznych w zakresie nauk o polityce. Profesor nadzwyczajny w Instytucie Nauk Politycznych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Autor pięciu książek (*Ultralewica a współczesność. Idee, programy, praktyka*, Piła 2006; *Polski ruch anarchistyczny wobec współczesnych wyzwań politycznych*, Piła 2007; *Polityczny wymiar kontestacji młodzieżowej w Polsce od lat siedemdziesiątych XX wieku*, Piła 2008; *Ruch anarchistyczny w Europie wobec przemian globalizacyjnych przełomu XX i XXI wieku*, Warszawa 2013; *W drodze do władzy… Nacjonalistyczne projekty państw Europy XXI wieku*, Bydgoszcz 2017), trzech zbiorów materiałów źródłowych i współredaktor trzech monografii oraz autor około stu artykułów i rozdziałów w książkach. Główne zainteresowania badawcze: współczesna radykalna myśl polityczna, koncepcje wizji przyszłości w programach ugrupowań politycznych, Polonia w Stanach Zjednoczonych. Kontakt e-mail: polonia.usa@interia.eu.